

24. Finnish National Board of Education. *National Core Curriculum for Pre-primary Education*, 2010. Available at: <<https://docplayer.net/20777636-Finnish-national-board-of-education-national-core-curriculum-for-pre-primary-education-2010.html>>.

25. *National core curriculum for basic education*, 2023. Available at: <<https://www.oph.fi/en/education-and-qualifications/national-core-curriculum-basic-education>>.

26. *International Association for the Evaluation of Educational Achievement. International Civic and Citizenship Education Study*, 2016. Inter-university Consortium for Political and Social Research [distributor], 2018-10-24.

27. *2030 Agenda*, 2019. Available at: <<https://unsdg.un.org/2030-agenda>>.

28. Kazimierz Musiał, 2022. Internationalization as myth, ceremony and doxa in higher education. *The case of the Nordic countries between centre and periphery. Nordic journal of studies in educational policy*.

29. The 17 Goals, 2015. *Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development*. Available at: <<https://sdgs.un.org/goals>>.

30. *Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government*, 2019. Available at: <<https://valtioneuvosto.fi/en/marin/government-programme>>.

31. *Research and Development and Innovation*, 2022. Available at: <https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/rdi_en>.

32. *COP27*, 2022. Sharm el Sheikh, Egypt, 6.-18.11.2022. Available at: <<https://blogs.helsinki.fi/climatecompetencies/>>.

33. *Benefits of education*, 2022. Available at: <<https://www.globalpartnership.org/benefits-of-education>>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34-63-73>

УДК 378.017:355.48(470:477)“2014/...”

Кучинська Ірина Олексіївна,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та управління навчальним закладом,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5025-4920>

kuchynska.iryana@kpmu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація. У статті розглядаються питання, щодо особливостей виховання у вищій школі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Підкреслюється, що метою розвитку, виховання, навчання є формування зрілої самодостатньої особистості. Ознаками такої особистості вважаються: широкі

межі власного «Я», уміння будувати контакти з широким колом людей, демонструвати любов, повагу до них, визнавати їхні погляди і позиції; мати *реалістичні* сприйняття, досвід, очікування, розглядати речі такими, якими вони є, а не такими, якими вона бажає їх бачити; високий рівень кваліфікації і знань у сфері своєї діяльності, чіткі уявлення про власні сильні і слабкі сторони; здатність бачити цілісну картину завдяки вмінню виокремлювати найбільш значуще у своєму житті, вміти ставити завдання, цілі й досягати результатів, які мають для неї особистісне значення; може зробити життя значущим не піддаючись стресовим та проблемним ситуаціям, які ми спостерігаємо сьогодні в умовах війни. Така особистість має цілісну життєву філософію, *набір цінностей*, які є основою її буття. Зазначається, що для науково-педагогічних працівників необхідним, у сучасних реаліях, є постійне планування розвитку особистості в різних сферах знання, навчання, виховання, освіти, діагностування проблем, що можуть виникати, цілеспрямований розвиток умінь щодо вирішення цих проблем. Педагогам слід акцентувати увагу на привчанні молоді до конструктивного бачення світу, аналізу патогенних відхилень, формування мотивів морального обов'язку, відповідальності за власні дії та створення позитивного психологічного поля, актуальних спонук активності, вміння досягати поставлених цілей, знімати напругу. Розвиток особистості в процесі освітньої діяльності має будуватися на теоріях редукації напруги, формування співчуттєвого соціального оточення, техніки соціальної адаптації, власної соціальної схематичної орієнтації, апеляції до позитивних цінностей. Важливими, при цьому є посилення цілісної життєвої орієнтації, боротьба з децентралізацією й екзистенціальним вакуумом.

Зазначається, що стратегія виховної дії щодо розвитку особистості студента має вибудовуватися із основного соціокультурного постулата сучасності: головною справою людства, нормою його життя є вирішення моральних проблем. Підкреслюється, що війна між росією та Україною відобразила різні світоглядні ціннісні орієнтири, мораль, духовність, культуру, значущість цивілізації в цілому.

Ключові слова: стратегія виховної дії; ціннісні орієнтири; психологічна сутність виховання; соціально-моральні завдання; студентська молодь.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Особливості виховної діяльності у вищій школі в сучасних реаліях (війна з рф та її наслідки) спрямовують науково-педагогічних працівників до пошуку тих ціннісних орієнтирів завдяки яким наша молодь у цей складний час буде відчувати себе сильними, вільними, самодостатніми, впевненими, рішучими, цілеспрямованими особистостями прагнучими жити й працювати у демократичному суспільстві незалежної країни. У цьому контексті цінності Цивілізації, Добра, Правди, Справедливості, Закону, Честі, Порядності, Культури, Любові, Духовності, Родини

актуалізують ті напрями виховання у вищій школі, які в умовах сьогодення стануть для нашої молоді безумовно пріоритетними. Особливо слід зазначити, що після нашої перемоги над рф (сьогодні ми спостерігаємо значне соціально-психологічне напруження) актуальною стане проблема психологічного здоров'я молоді та подолання проблемних соціальних ситуацій. Психологічні та соціально-педагогічні аспекти виховної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення безумовно є на часі. В сучасних реаліях ми розглядаємо *виховання* як процес передачі, сприйняття, усвідомлення, засвоєння життєво-громадянського, науково-технічного, морально-духовного, соціально-психологічного досвіду. Безперечно виховання – процес цілеспрямованого систематичного формування особистості, зумовленого законами суспільного розвитку, дією об'єктивних і суб'єктивних чинників. Саме вони, як ми бачимо й впливають на вибір пріоритетних орієнтирів у процесі виховання сучасної студентської молоді. Як зазначала відомий український педагог, громадський діяч С. Русова виховання «мусить мати метою виробити людину з широким розумінням своїх громадянських обов'язків, з незалежним, високо розвинутим розумом, братерським почуттям до усіх людей, людину здатну до роботи, таку людину, яка ніде, ні при яких обставинах, не загине морально і фізично й проведе в життя свою незалежну думку» [1, с. 153].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема особливостей виховання у вищій школі знаходиться у колі наукових інтересів І. Беха, Н. Максимовської, О. Вишневського, М. Гавриленко, О. Балагури, Ю. Зінковського, Т. Оболенської, Г. Костюка, В. Сергієнко, В. Мірошніченко, Н. Володіної, І. Ткачук, Є. Зеленова, В. Огнев'юка, В. Рябченко та ін.

У своїх роботах педагоги роблять акцент на важливості й необхідності сучасного ідеалу виховання української молоді та українського національного характеру; соціальних цінностей та активності студентів як провідних критеріїв та показників соціального виховання молоді; необхідних умов для формування національних світоглядних концепцій; нових парадигм виховної роботи в університетах; загальних концептуальних засад пропагування психогігієнічного виховання і здорового способу життя серед сучасної молоді; проблем виховання студентської молоді; проєктних технологій у виховній роботі ЗВО; основних чинників формування духовно-морального потенціалу молоді та студентів; педагогічних основ планетарного виховання студентської молоді; цілісності особистості у виховному контексті; концептуальних проблем навчання і виховання студентів у сучасних ЗВО України та ін.

Зауважимо, у зв'язку з війною, що розв'язала рф, проблема виховання студентів вищої школи набула актуального значення.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є висвітлення ключових особливостей процесу виховання у вищій школі в умовах реалій сьогодення. Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**: обґрунтувати ціннісні орієнтири сучасного виховання студентської молоді та визначити його пріоритетні напрями.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Зазначимо, що поняття виховання, як базову категорію педагогіки, як відомо вживають у широкому і вузькому соціальному значенні слова, а також у широкому і вузькому педагогічному розумінні. У широкому соціальному значенні виховання – передавання соціального досвіду, накопиченого людством упродовж усієї історії, від старших поколінь молодшим. У вузькому соціальному значенні виховання – спрямований вплив на людину суспільних інститутів з метою передати їй певні знання, сформувати необхідні навички і вміння, гідну поведінку, наукові переконання, суспільні цінності, моральні та політичні орієнтири, життєві настанови і перспективи.

У широкому педагогічному значенні виховання – цілеспрямований, організований і систематичний вплив вихователів, організованого соціального педагогічного середовища з метою сформувати всебічно розвинену особистість. У вузькому педагогічному значенні виховання – процес, спрямований на розв'язання конкретних виховних завдань щодо формування, розвитку і професійної підготовки особистості. Наставник студентської молоді повинен розуміти, що виховувати – означає створювати системи таких стосунків між людьми, що стимулюють певне ставлення особистості до себе й інших, до суспільства, до праці [2, с. 323].

Наголосимо, науково-педагогічним працівникам в сьогodнішніх умовах необхідно акцентувати увагу на важливості саме **психологічної сутності виховання**, тобто у переведенні особистості з одного стану в інший, інтеріоризації зовнішнього щодо неї досвіду, знань, цінностей, норм, правил у внутрішній психологічний план, у її переконання, установки, поведінку. *Наслідки виховання, а саме поведінка особистості*, залежать від того, наскільки системно в процесі виховання поєднано емоційно-чуттєву та вольову сфери психіки, поведінку особистості. Безумовно, цей аспект виховання є надзвичайно важливим.

Спілкування зі студентською молоддю підтверджує той факт, що стресова ситуація в якій перебуває наше суспільство (наслідки війни) відображається так само й на нашу молодь, а особливо на тих які були змушені стати вимушеними переселенцями. Ось чому так важливо розглядати виховний процес у контексті *психологічно-морального здоров'я молоді*.

Зауважимо, процес формування, розвитку особистості, який містить цілеспрямований зовнішній вплив, самовиховання особистості, за визначенням І. Підласого, характеризують як процес виховання. Його не можна вважати стихійним, хаотичним явищем. Він підпорядкований певним діалектичним закономірностям і має свою структуру [2, с. 324]. Схематично її можна подати так (рис. 1). Зазначені компоненти діють не лінійно, а перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

Підкреслимо, що з одного боку, практична діяльність особистості є, спонукальним чинником до вияву зусиль на оволодіння нормами поведінки (дій), навичками і вміннями, а з іншого – через практичну діяльність можна перевірити рівень володіння вміннями поводити себе в конкретній ситуації. Тому слід розглядати практичну діяльність молоді через призму здобутих ними цінностей.

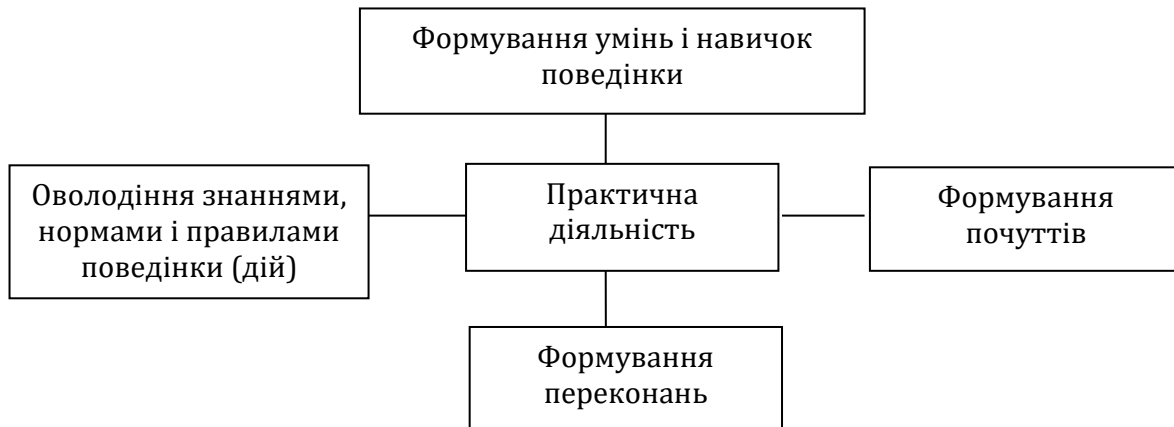

Рис. 1. Структура процесу виховання.

Зазначимо, формування високоморальної особистості випускника вищої школи; освіченої, культурної, вихованої людини; активного суб'єкта діяльності як важливого системоутворюючого компонента було й залишається загальною для університетської освіти цілю.

Безперечно, метою розвитку, виховання, навчання є формування зрілої самодостатньої особистості. Ознаками такої особистості вважаються: широкі межі власного «Я», уміння будувати контакти з широким колом людей, демонструвати любов, повагу до них, визнавати їхні погляди і позиції; мати *реалістичні* сприйняття, досвід, очікування, розглядати речі такими, якими вони є, а не такими, якими бажаємо їх бачити; високий рівень кваліфікації і знань у сфері своєї діяльності, чіткі уявлення про власні сильні і слабкі сторони; здатність бачити цілісну картину завдяки вмінню виокремлювати найбільш значуще у своєму житті, вміти ставити завдання, цілі й досягати результатів, які мають особистісне значення; можуть зробити життя значущим не піддаючись стресовим та проблемним ситуаціям, які ми спостерігаємо сьогодні в умовах війни. Така особистість має цілісну життєву філософію, *набір цінностей*, які є основою її буття.

Саме сьогодні, як ніколи гостро постала проблема розвитку особистості через подолання кризи, психологічних бар'єрів та психологічної несвободи, нейтралізації руйнівних чинників. Ми спостерігаємо, що багато молоді невротизовані, особливо ті, що були безпосередньо в місцях бойових дій; під ракетними обстрілами. У цьому контексті негативні переживання призводять до фрустрацій, депресій, пасивності.

Підкреслимо, що для науково-педагогічних працівників необхідним, у сучасних реаліях, є постійне планування розвитку особистості в різних сферах знання, навчання, виховання, освіти, діагностування проблем, що можуть виникати, цілеспрямований розвиток умінь щодо вирішення цих проблем. Педагогам слід акцентувати увагу на привчання до конструктивного бачення світу, аналізу патогенних відхилень, формування мотивів морального обов'язку, відповідальності за власні дії та створення позитивного психологічного поля, актуальних спонук активності, вміння досягати поставлених цілей, знімати напругу. Розвиток особистості в процесі освітньої діяльності має будуватися на теоріях редукції напруги, формування співчуттєвого соціального оточення,

техніки соціальної адаптації, власної соціальної схематичної орієнтації, апеляції до позитивних цінностей. Важливими, при цьому є посилення цілісної життєвої орієнтації, боротьба з децентралізацією й екзистенціональним вакуумом.

Зауважимо, *методами* психологічної підтримки є створення такого процесу навчання та виховання, де відбувається поступовий розвиток студента, який формує адекватний образ власного «Я», відчуває певний прогрес у набутті компетенцій, видами мислення, здатний до зміни власної діяльності, вміє об'єктивно аналізувати сильні і слабкі сторони власної особистості, створює вольову установку на досягнення значущих результатів. Все це дає можливість формувати високорозвинену особистість з вищими як інтелектуальними так і морально-духовними *потребами*.

Стратегія виховної дії щодо розвитку особистості студента має вибудовуватися із основного соціокультурного постулата сучасності: *головною справою людства, нормою його життя є вирішення моральних проблем*. Підкреслимо, бойові дії, війна між росією та Україною якраз й відобразила різні світоглядні ціннісні орієнтири, мораль, духовність, культуру, значущість цивілізації в цілому.

Молодь, як відомо, функціонує у надзвичайно складному й динамічному соціумі, яке є не просто середовищем її існування. Воно постає перед людиною у формі різноманітних за суспільно значимою спрямованістю *соціально-моральних завдань*, які мусять бути більш чи менш успішно розв'язані кожним членом суспільства. Тому педагогам-наставникам слід чітко з'ясувати, які соціально-моральні завдання ставить соціум не тільки перед молоддю взагалі, а перед кожною окремою молодою людиною з метою допомогти їй виробити єдино правильну індивідуальну життєсміслову програму [3, с. 246]. Як констатує академік І. Бех настає новий виток розвитку, на якому може бути усвідомлено, що головна цінність людини полягає не в знанні, яке вона набуває, а в тій унікальності, яку вона втілює [3, с. 250].

Відомо, що людина – «істота соціальна»; прояв її емоційності зіштовхується з проявом емоційності іншої людини. Виникає проблема сумісності, співвідношення сумісності цих емоційних реакцій. Вирішується ця проблема шляхом взаємодії однієї людини з іншою – в діалозі. Тож **діалог** має виступити основою освітнього процесу у вищій школі. Наголосимо, особливо це важливо у наших сьогоднішніх реаліях психологічної напруги.

Як підкреслює у своїй праці «Виховання особистості» (кн. 2) І. Бех «Нині перед вищою школою стоїть дилема: або «штампування» функціонерів, або розвинена особистість. Від вибору у цій ситуації залежить місце і місія вищої освіти в суспільстві: в першому випадку вища освіта плестиметься позаду суспільства, у другому – забезпечуватиме його розвиток. Цей вибір і визначає спрямованість реформи вищої освіти» [3, с. 251]. Сьогодні, ці слова (незважаючи на те, що ця праця була опублікована у 2003 році) так само звучать особливо актуально, адже розглядаючи студентство як майбутній **потенціал** нації, держави, розуміємо що університети повинні бути носіями загальнолюдських морально-духовних цінностей, осередком високої культури, чесності, прозорості, сучасності та конкурентоспроможності.

Виховний аспект у вищій школі не може не торкатися питань усвідомлення молоддю себе та свого місця у розбудові демократичної, вільної, сильної, незалежної країни; вмінні розпізнавати ідеологічні «вкиди» моральних провокаторів; подоланні певних психологічних, проблемних ситуацій через стійкі власні соціально-етичні переконання (див. рис. 2).

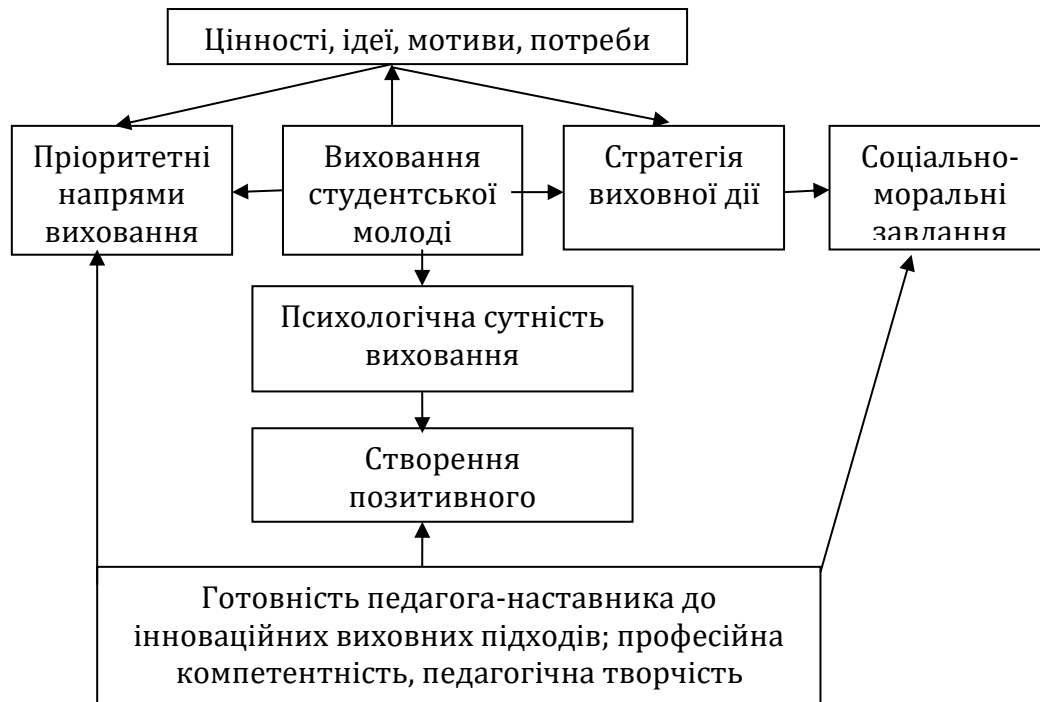

Рис. 2. Ключові аспекти виховання студентської молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення

Побудова системи актуальних виховних завдань, що розкриваються через конкретні напрями виховання у вищій школі залишаються безумовно актуальними та своєчасними. Слід відмітити, що ті ключові напрями виховання студентської молоді (національний, патріотичний, громадянський, розумовий, правовий, моральний, фізичний, трудовий та ін.) сприяють формуванню всебічно розвиненої особистості, яка розглядає сенс свого життя, через призму загальнолюдських, національних, громадянських, сімейних цінностей [5].

Патріотичність нашого народу, мотивація щодо виконання громадянського обов'язку по захисту України, самопожертва, відвага підтверджує, що ключові цінності, пріоритети та напрями виховання дітей та молоді були і залишаються конструктивними та доцільними.

Отже, які орієнтири виховання студентської молоді повинні, на наш погляд, превалювати сьогодні?

По-перше. Менеджменту університетів необхідно звернути увагу на важливість психологічного аспекту виховання студентської молоді, баченні позитивної психологічної сутності виховання; створення позитивного соціально-психологічного клімату; здійснення у разі потреби психологічної допомоги та підтримки, передбаченні

проблемних ситуацій і вміння їх вирішувати; актуалізації **психолого-виховної діяльності** через побудову системи цивілізаційних ціннісно-моральних орієнтирів.

По-друге. Війна внесла, безперечно свої корективи у *стратегію виховної дії у вищій школі*. Тому, сьогодні, як ніколи гостро постає проблематика **вирішення моральних проблем** молоді, а саме: розуміння та подолання ідеологічних «фейків»; невмінні аналізувати реальну соціальну ситуацію; збагнути негативний вплив корупційних дій на формування власних життєтворчих принципів; нездатність визначити своє місце у подальшій розбудові демократії в країні.

По-третє. Готовність сучасних педагогів-наставників до необхідності модернізації та удосконалення у вищих школах України виховних технологій, підходів, тактик, прийомів з урахуванням сучасних реалій соціально-психологічної напруги.

Таким чином питання:

- нагальних моральних орієнтирів виховання;
- вирішення соціально-моральних проблем;
- здатність бачити цілісну картину завдяки вмінню виокремлювати найбільш значуще у своєму житті;
- вміння ставити завдання, цілі й досягати результатів, які мають особистісне значення;
- формування життєтворчих ціннісних принципів;
- актуалізація психолого-виховної діяльності в університетах;
- готовність педагога-наставника до інноваційних виховних підходів, його професійна компетентність та педагогічна творчість повинні стати пріоритетними в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Підсумовуючи вище наведений матеріал, зазначимо:

- позитивну дію у вищих школах України ключових напрямів виховання студентської молоді (національний, громадянський, патріотичний, правовий, розумовий, етичний, екологічний, моральний та ін.), що обумовлюють формування світоглядної позиції у аспекті загальнолюдських, демократичних ціннісних орієнтирів громадянина держави;
- акцентування уваги на необхідності та важливості створення позитивного психологічного поля; апеляції до позитивних цінностей; посилення цілісної життєвої орієнтації;
- розпізнавання ідеологічних «вкидів» моральних провокаторів;
- вибудовування стратегії виховної дії через призму вирішення моральних проблем;
- психолого-педагогічна та соціально-моральна готовність науково-педагогічного працівника вищої школи до діалогу зі студентом.

Перспективним напрямом подальших досліджень є модернізація та удосконалення виховних технологій з урахування сучасних реалій психологічної напруги.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. *Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія*, 2003. Київ: Наук. світ, 418.
2. Ортинський, В.Л., 2009. *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 472.
3. Бех, І.Д., 2003. *Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: Наук. видання.* Київ: Либідь, 344.
4. Бех, І.Д., 2003, *Виховання особистості: у 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук. видання.* Київ: Либідь., 280.
5. Кучинська, І.О., 2020. *Педагогіка вищої школи: навчальний посібник.* Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 292.
6. Кучинська, І. О., 2021. Цінності сучасної вищої освіти: пріоритети та перспективи. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]*, 30 (1-2021), Київ: Міленіум, 63–72.
7. Кучинська, І. О. 2022. Професійна культура науково-педагогічного працівника вищої школи: ключові ціннісні орієнтири. *Проблеми дидактики історії: Збірник наукових праць [редкол.: С. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]*, Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка., 13, 71–78.
8. Карпенчук, С.Г., 2013. *Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія.* Київ: *Видавничий Дім "Слово"*, 688.
9. Левченко, Т.І., 2017. *Концептуальна парадигма розвитку вищої освіти: монографія.* Вінниця: *Нова Книга*, 344.
10. *Філософський енциклопедичний словник*, 2002. Національна Академія наук України. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. Гол. редколегії В.І. Шинкарук Київ: Абрис, 742.

FEATURES OF EDUCATION IN A HIGHER SCHOOL UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE AND POST-WAR RECOVERY

Iryna Kuchynska,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Pedagogy and Management of the educational institution,

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5025-4920>

kuchynska.iryna@kpmu.edu.ua

Abstract. The article examines issues related to the peculiarities of education in higher education in the conditions of martial law and post-war reconstruction. It is

emphasized that the goal of development, education, and training is the formation of a mature self-sufficient personality. Signs of such a personality are considered to be the following: wide boundaries of one's self, the ability to build contacts with a wide range of people, show love and respect for them, recognize their views and positions; have realistic perceptions, experiences, expectations, see things as they are, not as he or she wishes to see them; a high level of qualification and knowledge in the field of one's activity, a clear idea of one's own strengths and weaknesses; the ability to see a complete picture thanks to the ability to single out the most significant in one's life, to be able to set tasks, goals and achieve results that are of personal importance; can make life meaningful without succumbing to the stressful and problematic situations we see today in war. Such a person has a complete philosophy of life, a set of values that are the basis of his existence. It is noted that for scientific and pedagogical workers, in modern realities, it is necessary to constantly plan the development of the personality in various areas of knowledge, training, upbringing, education, diagnosis of problems that may arise, purposeful development of skills to solve these problems. Educators should focus on training young people to have a constructive vision of the world, analyzing pathogenic deviations, forming motives of moral obligation, responsibility for one's own actions and creating a positive psychological field, actual motivations for activity, ability to achieve set goals, and relieve tension. Personality development in the process of educational activities should be based on the theories of tension reduction, the formation of a sympathetic social environment, the technique of social adaptation, one's own social schematic orientation, and an appeal to positive values. At the same time, the strengthening of a holistic life orientation, the struggle against decentralization and existential vacuum are important.

It is noted that the educational strategy for the development of the student's personality should be based on the main socio-cultural postulate of modernity, notably the main task of humanity, the norm of its life, is the solution of moral problems. It is emphasized that the war between Russia and Ukraine reflected different worldview value orientations, morality, spirituality, culture, and the significance of civilization as a whole.

Keywords: educational strategy; value orientations; psychological essence of education; social and moral tasks; student youth.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. *Malovidomi pershodzherela ukraïnskoi pedahohiky (druha polovyna XIX–XX st.)* [Little-known primary sources of Ukrainian pedagogy (second half of the 19th–20th centuries)]: khrestomatiiia, 2003. Kyiv: Nauk. svit, 418.

2. Ortynskyi, V., 2009. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy]: navch. posib.. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 472

3. Bekh, I.D., 2003. *Vykhovannia osobystosti* [Personality education]: u 2 kn. Kn.2: Osobystisno oriietovanyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady: Nauk. vydannia. Kyiv: Lybid, 344.
4. Bekh, I.D., 2003. *Vykhovannia osobystosti* [Personality education]: u 2 kn. Kn.1: Osobystisno oriietovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady: Nauk. vydannia. Kyiv: Lybid., 280.
5. Kuchynska, I.O., 2020. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy]: navchalnyi posibnyk. Kamianets-Podilskyi: Vydavets PP Zvoleiko D.H., 292.
6. Kuchynska, I. O., 2021. Tsinnosti suchasnoi vyshchoi osvity: priorytety ta perspektyvy [Values of modern higher education: priorities and perspectives]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: Zbirnyk naukovykh prats / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka; Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy* [hol. red. Bakhmat N.V.], 30 (1-2021), Kyiv: Milenium, 63–72.
7. Kuchynska, I. O. 2022. Profesiina kultura naukovo-pedahohichnoho pratsivnyka vyshchoi shkoly: kliuchovi tsinnisni oriientyry [Professional culture of a scientific and pedagogical employee of a higher school: key value orientations]. *Problemy dydaktyky istorii: Zbirnyk naukovykh prats* [redkol.: S. Kopylov (holova, nauk. red.) ta in.], Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 13, 71–78.
8. Karpenchuk, S.H., 2013. *Filosofiiia osvity (zahalna teoriia pedahohiky)* [Philosophy of education (general theory of pedagogy)]: monohrafiia. Kyiv: *Vydavnychi Dim "Slovo"*, 688.
9. Levchenko, T.I., 2017. Kontseptualna paradyhma rozvytku vyshchoi osvity [Conceptual paradigm of higher education development]: monohrafiia. Vinnytsia: *Nova Knyha*, 344.
10. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary], 2002. Natsionalna Akademiia nauk Ukrainy. Instytut filosofii im. H.S. Skovorody. Hol. redkolehii V.I. Shynkaruk. Kyiv: Abrys. 742.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34-73-84>
УДК 378:7.025.4

Кучма Надія Іванівна,

асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2165-9187>

kuchma@kpnu.edu.ua

ПЕДАГОГІКА РЕСТАВРАЦІЇ

Анотація. У статті зроблено спробу вивчення практичної діяльності викладача циклу реставраційних дисциплін закладу вищої освіти, який готує майбутніх